

Modelowanie ewolucji populacji ze specjacją

Asia Dąbrowska i Ania Szymik

19 kwietnia 2024

Celem naszego projektu, było stworzenie modelu ewolucji populacji uwzględniającego specjację gatunków, który pomógłby w zrozumieniu dynamiki adaptacji organizmów na skutek zmian w środowisku.

1 Założenia

Stworzony przez nas model umożliwia przeprowadzenie symulacji ewolucji przez *generations* pokoleń. Podczas pojedynczego pokolenia zachodzą następujące etapy: mutacja, selekcja osobników, reprodukcja, sprawdzenie warunku na pojemność środowiska oraz zmiana w środowisku.

Na początku każdego pokolenia dochodzi do **mutacji** poszczególnych genotypów w populacji. Z prawdopodobieństwem *mutation_prob* dla pojedynczego osobnika zajdzie mutacja losowo wybranego genu. Wartość, o którą się ta ekspresja zmieni, jest losowana z rozkładu normalnego o odchyleniu standardowym *mutation_std*.

Selekcja polega na obliczaniu wartości dostosowania każdego osobnika, ϕ_α , za pomocą miary odwrotnie proporcjonalnej do odległości od optimum

$$\phi_\alpha = \exp\left(-\frac{\|o - \alpha\|}{2\sigma^2}\right),$$

gdzie:

o – genotyp osobnika,

α – optymalny genotyp

σ – odchylenie standardowe dostosowania względem optymalnego genotypu

Następnie z populacji usuwane są osobniki niewystarczająco dostosowane.

Reprodukcja przebiega bezpłciowo, poprzez klonowanie genotypu organizmu rodzicielskiego. Organizm po rozmnożeniu się umiera (długość życia organizmów w naszym modelu wynosi jedno pokolenie).

Następnie, jeśli liczba organizmów w populacji przekroczy maksymalną pojemność środowiska – innymi słowy, jeśli jest zbyt dużo osobników w stosunku do dostępnych zasobów – następuje redukcja populacji.

Zakończenie pokolenia następuje w wyniku **zmiany środowiska**, która powoduje zmianę optimum. Dodatkowo, co T pokoleń zachodzi specjacja – pojawia się nowy genotyp optymalny w danym środowisku.

Parametry opisujące populację:

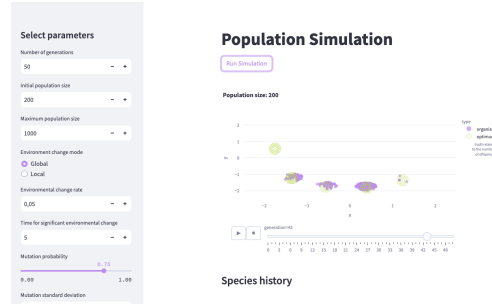
- $N \rightarrow$ liczebność populacji
- $n \rightarrow$ liczba genów pojedynczego osobnika
- *mutation_prob* $\rightarrow$ prawdopodobieństwo zajścia mutacji
- *mutation_std* $\rightarrow$ odchylenie standardowe rozkładu, z którego losujemy wartość zmiany ekspresji zmutowanego genu

Parametry opisujące środowisko:

- *max_N* $\rightarrow$ maksymalna pojemność środowiska
- *env_change* $\rightarrow$ stała opisująca ciągłą zmianę optymalnego genotypu
- $T \rightarrow$ okres czasu, po którym zachodzi specjacja - pojawia się nowy genotyp optymalny

- *angle* → kąt, w stopniach, pomiędzy nowo powstałym optimum, a wektorem, z którego powstało
- *fitness_thr* → minimalne dostosowanie osobnika umożliwiające mu przeżycie
- *fitness_std* → odchylenie standardowe dostosowania genotypów organizmów względem optymalnego genotypu

2 Implementacja

Rysunek 1: Interfejs graficzny aplikacji

W naszej implementacji **populacja** reprezentowana jest jako macierz, której wiersze – wektory liczb – reprezentują genotypy osobników. Każdy osobnik charakteryzowany jest przez dwie liczby (geny), co umożliwia łatwo interpretowalną wizualizację, bez potrzeby redukcji wymiaru, i skraca czas renderowania symulacji. Wszystkie dane, hiperparametry i metody dotyczące populacji przechowywane są w dedykowanej klasie.

Osobną klasę stanowi **optymalny genotyp**, który „pamięta” swoją historię – liczbę osobników będących bliżej niego niż innych optimum w kolejnych pokoleniach.

Przejdźmy teraz do opisu kolejnych kroków symulacji, powtarzających się w każdym pokoleniu:

1. **Mutacja:** Dla każdego osobnika generowana jest liczba z $Uniform(0, 1)$. Jeśli jest ona mniejsza od prawdopodobieństwa mutacji (*mutation_prob*), losujemy indeks genu do mutacji, a następnie dodajemy do niego wartość wylosowaną z $\mathcal{N}(0, mutation\_std^2)$.
2. **Selekcja:** Dla każdego osobnika obliczamy maksimum z wartości funkcji fitness w stosunku do każdego z optymalnych genotypów. Następnie przepisujemy do macierzy populacji tylko te osobniki, które przekraczają próg *fitness_thr*.
3. **Reprodukcja:** Przyjęty przez nas model reprodukcji to klonowanie, a liczba pozostawionego potomstwa zależy od dostosowania osobnika. Zakres jego wartości od *fitness_thr* (bo osobniki poniżej niego nie przeżyły) dzielimy na *max_num_children* + 1 równych przedziałów, odpowiadających liczbie potomstwa od 0 do *max_num_children*. Może się zatem zdarzyć, że osobnik przeżyje, ale będzie za słabo dostosowany do środowiska, by pozostawić potomstwo. Po rozmnożeniu, macierzą opisującą populację staje się nowa macierz składająca się wyłącznie z osobników potomnych.
4. **Redukcja wielkości populacji:** Jeśli wielkość populacji przekracza pojemność środowiska, losowo tasujemy wiersze macierzy populacji i zostawiamy tylko pierwsze *max_N*.
5. **Zmiana środowiska:** W każdym pokoleniu (poza tymi kiedy następuje duża zmiana) każdy z optymalnych genotypów zmienia się o *env_change* jednostek w ustalonym przez swój wektor kierunku, zaś co *T* pokoleń następuje specjacja – rozejście się losowo wybranego optymalnego genotypu na dwa nowe genotypy poprzez jego rotację w dwóch przeciwnych kierunkach o kąt *angle*.

Aby uczynić naszą symulację bardziej interaktywną, wykorzystaliśmy bibliotekę Plotly. Przy jej pomocy stworzyliśmy animację, którą można odtwarzać, zatrzymywać i przewijać, a także, dzięki suwakowi pod wykresem, niezależnie analizować, co dzieje się z populacją w każdym pokoleniu.

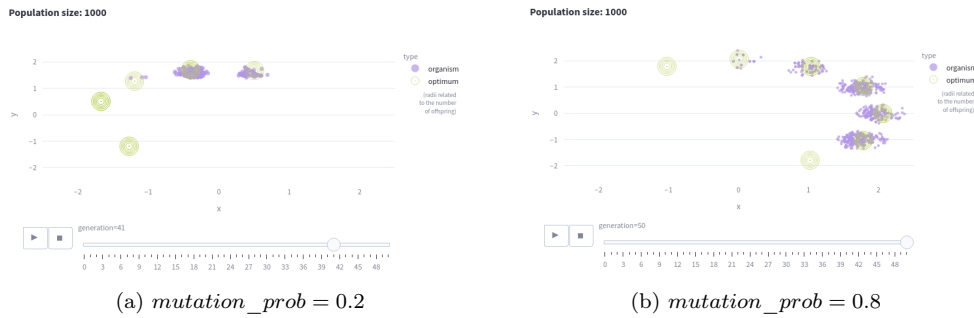
Aby było to możliwe, konieczne jest przechowywanie danych o populacji i optymalnych genotypach w każdym kroku czasowym. W tym celu wykorzystujemy obiekt `pandas.DataFrame`,

w którym przechowujemy współrzędne punktów, a także promienie okręgów reprezentujących odległość od optymalnego genotypu związaną z liczbą potomstwa.

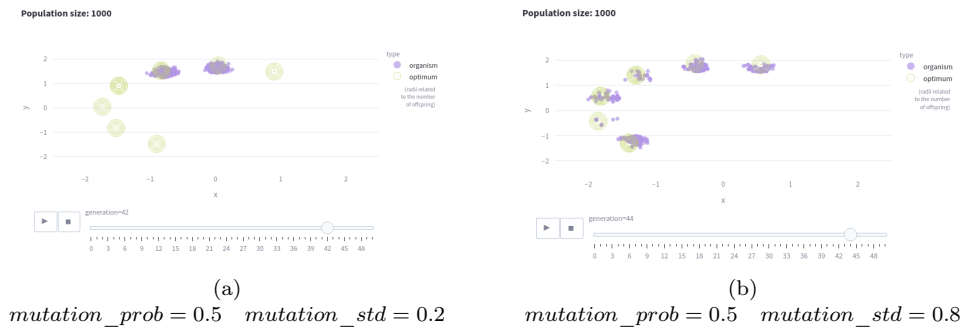
Całość zamknęliśmy w aplikacji stworzonej za pomocą biblioteki Streamlit. Dzięki temu można łatwo zmieniać parametry symulacji i obserwować, jak wpływają one na wyniki, a dodatkowo śledzić historię liczebności gatunków. Interfejs graficzny aplikacji jest przedstawiony na Rys. 1.

3 Wyniki

Analizując symulację w zależności od kombinacji parametrów doszliśmy do kilku ciekawych obserwacji. Po pierwsze, nie zawsze przy nowopowstałych optymalnych genotypach mamy jakieś osobniki, a skorelowane jest to z prawdopodobieństwem zajścia mutacji oraz odchyleniem standardowym jej rozkładu (im te dwa parametry są mniejsze, tym częściej występuje taka sytuacja).

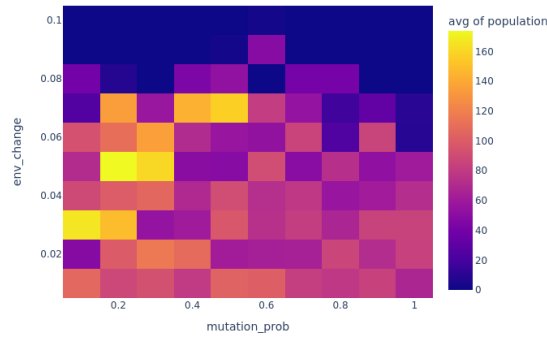
Rysunek 2: Wpływ $mutation\_prob$ na ewolucję

Rysunek 3: Wpływ $mutation\_std$ na ewolucję

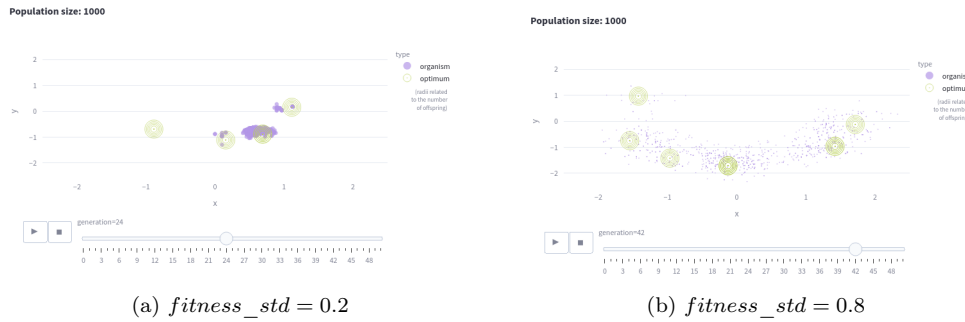
Przechodząc do wniosków niezwiązanych ze specjacją, zauważyliśmy zależność między $mutation\_prob$ a env_change w kontekście liczebności populacji: jeśli prawdopodobieństwo mutacji jest za małe w stosunku do tego, jak szybko zmienia się środowisko, populacja wymiera – np. dla $mutation\_prob = 0.3$ i $env\_change = 0.1$, przy pozostałych parametrach domyślnych, populacja w większości przypadków ginie.

Analizując mapę ciepła przedstawioną na Rys. 4 można zauważyć, że przy dużej wartości env_change populacja zaczyna wymierać niezależnie od $mutation\_prob$, ponieważ optima ewoluują zbyt szybko, aby populacja mogła za nimi nadążyć. Ponadto można z niej odczytać optymalne pary wartości tych parametrów, w dobrej proporcji do siebie (np. $mutation\_prob = 0.3$ i $env\_change = 0.05$).

Rysunek 4: Liczebność populacji przypadającej na optimum w zależności od parametrów

Kolejną ciekawą obserwacją jest wpływ $fitness\_std$ na dynamikę populacji. Im mniejsza wartość tego parametru, tym genotypy osobników skupione są bliżej optimum. Co ciekawe, dzięki temu, że najlepiej dostosowane osobniki pozostawiają najwięcej potomstwa, nawet przy $fitness\_thr$ równym 0 osobniki i tak skupiają się wokół optymalnych genotypów, jeśli $fitness\_std$ jest odpowiednio małe. Natomiast $fitness\_std \rightarrow \infty$ powoduje rozproszenie się genotypów i stworzenie się chmury punktów, zupełnie niezwiązanej z optimumami.

Rysunek 5: Wpływ $fitness\_std$ na ewolucję

Ponadto, zauważyliśmy, że jeśli redukcja liczebności populacji do max_N następowała przy selekcji, przed reprodukcją, liczebność naszej populacji dążyła do $max\_num\_children \cdot max\_N$, dlatego zdecydowaliśmy się przenieść ją po reprodukcji.